

Capítol 10

Els efectes sociolingüístics del contacte per decisió política⁸²

La pràctica lingüística comunica inevitablement, ultra la informació declarada, una informació sobre la manera (diferent) de comunicar (...) la qual, percebuda i apreciada per referència a l'univers dels estils teòricament o pràcticament concurrents, rep un valor social i una eficàcia simbòlica.

Pierre Bourdieu

10.1 Conseqüències generals

La progressiva difusió dels estàndards lingüístics impulsada fonamentalment des del poder polític i ajudada per la modernització general de la societat —canvis econòmics, tecnològics, ideològics, etc.— ha anat configurant en els països desenvolupats un paisatge lingüístic radicalment diferent del d'etapes històriques anteriors. El creixement exponencial del volum de les comunicacions que hem anomenat *institucionalitzades* —les de la burocràcia estatal, del sistema general d'escolarització, les empreses, les dels mitjans de comunicació audiovisuals, la retolació, la publicitat, l'etiquetatge, etc.— i l'ocupació quasiexclusiva d'aquests àmbits i funcions per part de la varietat estàndard han anat afaiçonant contemporàniament un nou tipus d'ecosistema lingüístic amb efectes importantíssims sobre els comportaments verbals dels individus.

Damunt del *continuum* vernacular tradicional prèviament existent, la gran majoria dels Estats sobirans han anat —o van encara— estenent una varietat lingüística

82. No entraré aquí sobre efectes específics del contacte damunt de les *formes* lingüístiques habituals, com ara el fenomen de la interferència o el préstec lingüístics. Altres autors se n'han ocupat molt encertadament (vg. Payrató, 1985; Nussbaum, 1992) o hi estan fent recerca actualment (vg. Turell, 1994).

estàndard que ha acabat —o acabarà molt probablement— essent coneguda per la totalitat de la població i usada —si més no en les comunicacions escrites i en les orals formals— de manera habitualment exclusiva per les institucions i organitzacions incloses en el territori damunt del qual aquells són la màxima autoritat. Decretada com a «llengua oficial» i com a codi vehicular del sistema educatiu, la varietat estàndard seleccionada i convenientment codificada esdevindrà amb el temps la llengua pública per excel·lència i ocuparà tots els espais comunicatius que tinguin aquest caràcter.

En aquest context de reforçament circular —com més gent sàpiga la nova varietat aquesta més s'usarà i com més aquesta s'usarà més gent s'hi exposarà i la dominarà— els individus aniran esdevenint *de facto* competents, com a mínim, en dues varietats: la vernacular que ja havien adquirit en la socialització bàsica i l'estàndard desenvolupada a través del sistema escolar i de la resta de comunicacions institucionalitzades. Per als parlants del dialecte base de l'estàndard —en el supòsit que aquest hagi estat el criteri fonamental triat— la incorporació, però, de la varietat referencial codificada a la seva competència constituirà bàsicament una addició de registres —l'escrit i l'oral formal— i d'estils —els propis de les comunicacions institucionalitzades. Per a tota la resta de persones —amb varietats vernaculars divergents en menor o major grau de la varietat referencial— aquesta incorporació de l'estàndard els representarà, en canvi, trobar-se en situació de tria potencial de varietat lingüística, si més no en l'oralitat. Podran escollir, així, entre parlar segons el seu vernacle o segons l'estàndard.

La situació típica de les primeres fases de l'extensió de l'ús de l'estàndard es caracteritza per una competència quasigeneralitzada en aquesta varietat però d'ús restringit en la majoria de les comunicacions de la vida quotidiana. Tot i que anirà ocupant la majoria de les comunicacions públiques escrites i orals formals —actes oficials, cerimònies, etc.— i generals —mitjans de comunicació— molta de la població que tingui com a llengua primera una modalitat vernacular diferenciada continuarà usant aquesta de forma habitual en les seves relacions interpersonals, si més no en les de caràcter informal. En molts casos, fins i tot en relacions de caracterització més aviat formal —amb funcionaris o empleats d'organitzacions, per exemple— serà normal l'ús de les varietats vernaculars, a no ser que hi hagi instruccions específiques en contra —com ara en els casos de subordinació política amb objectiu explícit d'extinció de llengües diferents a l'oficial de l'Estat.

La sensibilitat de la població respecte del grau d'ús i funcions de la varietat que faci d'estàndard pot variar segons l'estatus social i/o les professions que ocupin els individus. Molt sovint, les capes socioeconòmicament altes de la societat són més sensibles que no pas els altres estrats al seguiment d'allò que és considerat *normatiu* en la societat, i poden, en conseqüència, adoptar l'estàndard en un nombre més alt d'ocasions i fins i tot arribar a usar-lo com a varietat única fonamental. Igualment, les persones que ocupen càrrecs de caire institucionalitzat —i, per tant, d'ús habitual de l'estàndard en les seves activitats formals— poden també tendir a adoptar-lo en lloc del vernacle en moltes de les seves activitats quotidianes. Per contra, la resta de la població pot continuar guiant-se per allò que considera *normal* en els usos lingüístics informals, i seguir emprant les varietats vernaculars tradicionals en aquestes funcions, tot reservant l'estàndard —sovint adaptat a les seves peculiaritats vernaculars,

especialment les fonètiques— purament per a activitats estrictament formals. Es produirà, així, una situació caracteritzada per una *alternança de codis* (*code-switching*) en base a la consideració de comunicació individualitzada o institucionalitzada, és a dir, informal o formal. Mentre que per al primer tipus serà vist com a adequat l'ús dels vernacles, per al segon, en canvi, serà apropiat l'ús de l'estàndard.

La implantació d'aquest model no serà evidentment immediata sinó que requerirà com a mínim el pas d'una generació, en especial en aquells casos en què la distància estructural entre estàndard i vernacle sigui molt acusada. Com que la generació adulta que visqui l'extensió generalitzada de la varietat referencial a través del sistema escolar en resultarà poc afectada —donada la seva edat i la seva absència del sistema educatiu— l'adopció massiva efectiva de l'ús de l'estàndard en les funcions formals corresponents haurà de córrer a càrrec de la primera generació escolaritzada. Serà aquesta, doncs, la que començarà a aplicar, generalment, la distribució de funcions entre les varietats del seu nou repertori lingüístic i la que decidirà el grau de continuïtat o de canvi de les formes i comportaments lingüístics, segons les normes que adopti en la seva conducta sociocomunicativa.

Aquest establiment de les noves normes d'ús per part de les generacions escolaritzades en un estàndard determinat tindrà lloc en un marc cognitiu certament diferent al de les fases històriques prèvies a l'extensió de l'estandardització centralitzada. Així com fins al segle passat, el fet de les diferències lingüístiques, tot i que existents, era poc present i important en la vida quotidiana dels individus⁸³, amb el contacte que l'extensió generalitzada de l'escolarització i l'esmentat creixement de la comunicació pública produeixen, molts individus prenen consciència del fet de la diversitat lingüística i hi generen, en conseqüència, representacions i comportaments directament relacionats. Molt sovint, així, el sorgiment de la consciència de diferència lingüística es produirà a l'escola, on no només es difondrà el nou codi sinó, en molts casos, una determinada ideologia afavoridora de l'estàndard i simultàniament denigradora dels vernacles. Moltes persones no tindran només consciència de la diversitat lingüística, sinó consciència de parlar malament i de disposar, doncs, d'un instrument verbal inconvenient i estigmatitzant.

Les conseqüències futures d'aquests fets diferiran d'un lloc a l'altre. Mentre en alguns casos l'afegiment d'aquesta varietat estàndard produirà només una situació força estabilitzada de distribució jerarquitzada i complementària de funcions entre els dos codis de l'individu —l'un, el vernacle, per a les activitats col·loquials i informals tradicionals, i l'altre, l'estàndard, per a les comunicacions escrites i formals—, en d'altres la situació podrà evolucionar cap a un acostament dels vernacles a les característiques estructurals de l'estàndard —en els casos de poca distància interlingüística— o bé cap al que s'ha anomenat pròpiament *substitució lingüística*⁸⁴.

83. Com assenyala Walter B. Simon, «en les societats rurals preindustrials i predominantment analfabetes diversos grups lingüístics poden coexistir costat per costat pacíficament mentre els membres de les reduïdes elits educades s'encarreguen de les funcions governamentals en una *lingua franca* compartida. Conseqüentment, la llengua no era un problema o una font de tensions en una Europa multilingüe predominantment rural i majoritàriament il·letrada governada per una elit que es comunicava en llatí i després en francès» (citat a Dion, 1981:20).

84. Vg. Aracil, 1982.

Aquest rètol designaria, per exemple, el fenomen d'abandonament d'un vernacle adscriuible al sistema lingüístic X i l'adopció de l'estàndard corresponent al sistema lingüístic Y —amb petites modificacions fonètiques, lèxiques i/o gramaticals si és el cas— com a varietat també oral informal única i habitual. És en aquest últim cas, doncs, on es registra l'índex més alt de desaparició lingüística, ja que la continuïtat intergeneracional dels vernacles queda interrompuda per tal com els pares transmeten en lloc seu als fills l'estàndard —de fet, una varietat d'aquest més o menys acolorida localment— que esdevindrà ja codi nadiu de molts nous parlants. Intentar comprendre aquests distints efectes del nou ecosistema lingüístic serà el propòsit de les pròximes pàgines.

10.2 L'adaptació mútua

En la gran majoria de casos en què l'estàndard va ser construït prioritàriament sobre un dels dialectes ja prèviament existents —habitualment el que corresponia al grup demogràficament més nombrós o bé al que detenia el poder polític i/o econòmic— l'adquisició de l'escrit i de l'oralitat formal no representava per a aquest col·lectiu l'exposició a cap gran diferència, donada la similitud que es podia trobar entre el, o els, vernacles de què disposaven i la varietat que es difonia a través del sistema escolar. Al contrari, l'autoimatge d'aquest grup no podia fer res més que millorar, donada la ideologia d'autoprestigi que acompanyava l'estàndard⁸⁵. Per aquests individus el problema no existia: la varietat oficialitzada pel poder polític coincidia amb la seva; la que calia usar per guanyar-se la vida, també. No calia, per tant, introduir cap canvi grupal ni interaccional: podien continuar, bàsicament, parlant com sempre —si de cas, potser introduint-hi algunes petites modificacions— i, a més ara, amb una avaluació social positiva explícitament consagrada pel poder polític.

En el cas dels parlants de vernacles amb diferències respecte dels que van servir de base per a l'estàndard —però tampoc no pas tan distints com per ser adscrits a un altre sistema lingüístic general— i percebuts, així, pels seus parlants com una varietat relacionada estructuralment amb l'estàndard, el procés ha tingut unes altres conseqüències. Donat l'establiment del caràcter referencial de la varietat estàndard —«aquesta llengua d'Estat esdevé la norma teòrica respecte de la qual totes les pràctiques lingüístiques són objectivament mesurades» (Bourdieu, 1982:27)— els parlants d'aquests vernacles van anar iniciant en molts casos un procés gradual d'acostament cap a l'estàndard, molt més accentuat intergeneracionalment⁸⁶. Els

85. Un dels mecanismes de producció del prestigi és el de la *historicitat retrospectiva* per mitjà del qual hom atribueix als estàndards «un gloriós passat que contribueix a mantenir-los diferenciats de les varietats habituals menys prestigioses en la comunitat» (Lodge, 1993:8).

86. Així, per exemple, «en l'Alemanya del Nord, la llengua parlada es va acostar ben aviat i ben a prop a la llengua comuna. En les terres de l'Alemanya del Sud, menys extenses i ètnicament més homogènies (...) la llengua parlada va restar més dialectal» (Raynaud, 1982:118). Igualment en el cas francès, Lodge assenyala el fet de les «normes de parla local i regionals que van anar essent gradualment desplaçades per les normes provinents de París». De fet, com continua indicant Lodge, «amb la difusió de la creença en la identitat entre llengua i pertinença nacional en el segle dinou, la promoció de la uniformitat lingüística d'acord amb les normes parisenques esdevingué un deure fonamental de ciutadania» (1993:228).

infants eren fets conscients a l'escola de les formes vernaculares que no coincidien amb les considerades normatives per l'estàndard vigent i se'ls aconsellava de corregir-les d'acord amb el model oficial, cosa que de vegades s'aconseguia totalment i d'altres només parcialment. Si les diferències eren fonamentalment lèxiques i/o gramaticalment poc complexes, els individus de la nova generació no només podien saber dominar l'estàndard molt correctament i usar-lo en les funcions que calgués, sinó que fins i tot l'adoptaven com a model del seu oral informal, que prenia, aleshores, una forma força acostada —tot i que amb trets característics— a l'estàndard promulgat. Si existien també diferències de caràcter fonètic respecte del que es considerava la pronunciació estàndard, aquestes podien tendir a perdurar —si més no parcialment— donada la dificultat que pot representar l'adopció automatitzada de determinats canvis articulatoris⁸⁷. En aquest cas, l'adaptació era, en molts aspectes, mútua. D'una banda, la varietat estàndard era fonèticament articulada a base dels trets locals, i de l'altra, els vernacles podien aproximar-se a l'estàndard en tots els altres nivells gramaticals. Aquests tipus de processos poden trobar-se avui en molts llocs del planeta. El grau d'acostament i d'adaptació varien segons els casos, però l'esquema podria semblar aplicable a una gran quantitat de situacions. L'evolució fóra, doncs, cap a una fusió bàsica entre els trets dels vernacles i de l'estàndard corresponents, tot donant lloc al que de vegades s'ha anomenat com a estàndards «regionals» orals amb notable reducció de la diversitat dialectal en la seva àrea però amb diferenciació parcial respecte de la norma estàndard considerada com a bàsica⁸⁸. En aquests casos, les diferències entre les formes usades en les comunicacions institucionalitzades i en les individualitzades es redueixen en alt grau, tant, doncs, per l'aproximació de les varietats col·loquials tradicionals a l'estàndard⁸⁹ com per l'adaptació d'aquest a determinats trets característics dels parlars locals, trets que tendeixen a perdurar i que no són pas viscuts negativament. El procés provoca, doncs, la desaparició de fet de gran quantitat de sistemes lingüístics locals. Com diu Mioni, és una altra classe de mort lingüística, tot i que menys visible a causa del menor grau de distància estructural. El fenomen, doncs, produeix un *continuum* lingüístic sense trencaments abruptes, en el qual «les llengües menors són conquerides per les més grans i els seus parlants tendeixen a considerar de forma natural els seus vernacles com a part integrant d'aquestes més grans» (Mioni, 1988:317). En aquestes situacions, per tant, desapareix la primitiva distribució de funcions de les varie-

87. Això no obstant, poden haver-hi casos en què els parlants construeixen regles d'adaptació *ad hoc* per tal d'ajustar el seu sistema fonològic a la producció de formes fonètiques no estigmatitzades (Pateman, 1987:95).

88. Això, per exemple, sembla ser el que ha caracteritzat l'evolució històrica dels parlars aragonesos o lleonesos cap a la forma estàndard oral del castellà del centre de la península Ibèrica. Semblantment pot estar ocorrent amb els dialectes del nord d'Itàlia, els quals tendeixen a evolucionar cap a una convergència amb els models d'ús lingüístic més o menys basats en l'estàndard escrit. Així, «es fusionen o s'eliminen oposicions no presents en el model escrit, s'homologuen processos morfo-fonològics i estructures de mot, se substitueixen grans conjunts lèxics i es canvien regles i estratègies sintàctiques quan són massa divergents del model escrit seguit» (Trumper & Maddalon, 1988:222).

89. És en aquest procés d'adaptació entre estructures lingüístiques que els parlants poden incórrer en el fenomen de la hipercorrecció, quan atribueixen al model estàndard formes inexistents o regles que no són d'aplicació escaient en determinats casos (Pateman, 1987:78).

tats, donada la creació d'un codi únic fonamental usat —amb els registres corresponents— en la totalitat de les comunicacions, però conservant o creant marques de formalitat i informalitat, com tendeix a ser habitual.

10.3 La distribució diglòssica

Al costat de les evolucions caracteritzades per l'adaptació mútua o per l'acostament cap a l'estàndard de vernacles estructuralment poc llunyans, hom pot trobar també les situacions caracteritzades per l'estabilitat bàsica de les formes vernaculars, pel desenvolupament de la plena competència en la varietat estàndard —escrita i oral— i per una distribució jerarquitzada i complementària de les funcions comunicatives entre aquestes dues modalitats, els vernacles i l'estàndard. La caracterització bàsica d'aquesta tipologia es correspon força amb les propietats que Charles Ferguson va atribuir a les situacions de «diglòssia» en el seu important article de 1959. La distribució de funcions acostuma a seguir de manera habitualment idèntica la divisió entre comunicacions institucionalitzades —interpretades com a formals i d'alt estatus i prestigi— i individualitzades —viscudes com a informals i d'alta franquesa i solidaritat— que abans ja hem esmentat. La varietat estàndard és la usada habitualment en les funcions oficials, en l'ensenyament, en les cerimònies religioses, en la retolació pública, en els mitjans de comunicació i en tot el pla escrit, i com a tal cal adquirir-la a través dels aparells institucionals adequats —és a dir, al sistema escolar. Per contra, les varietats vernaculars orals formen part indisoluble de la socialització natural dels individus —a la família, als grups d'amics, etc.— i són usades en la gran majoria de les interaccions quotidianes per la generalitat de la població. Són aquestes, per tant, les continuadores de l'activitat lingüística oral tradicional dels éssers humans a la qual, en determinades zones del planeta, s'han sobreposat les activitats escrites i formals pròpies de les societats desenvolupades contemporànies.

La diferència fonamental respecte de la tipologia de l'adaptació mútua o de la convergència dels vernacles cap al model estàndard és que, en aquest cas, els dialectes, si bé poden registrar diversos tipus d'interferències i d'altres influències per part de l'estàndard, continuen conservant les seves característiques estructurals pròpies i no semblen pas evolucionar —si més no de manera ràpida i notable— cap a una futura fusió amb la varietat referencial. Sense poder arribar a afirmar la immutabilitat i perennitat d'aquestes situacions, sí que cal observar que molts d'aquests casos persisteixen durant períodes similars als que han necessitat altres situacions per canviar radicalment. Són exemples, doncs, d'això, les pròpies situacions enumerades per Ferguson (1959) —el cas suís-alemany, els casos àrabs, el cas grec i el cas haitià— i d'altres com ara els vernacles sud-alemanys o de moltes altres parts del món⁹⁰.

Aquest tipus de situacions contrasten d'una banda amb les d'evolució gradual dels vernacles cap a l'estàndard, i, per l'altra, amb les de substitució lingüística, en

90. Ferguson (1988) calcula que existeixen al món uns dos-cents casos que encaixarien en la noció clàssica de «diglòssia».

què el contacte es produeix també entre varietats estructuralment molt diferents però on no es registra pas estabilitat sinó, al contrari, evolució cap al reemplaçament dels vernacles per modalitats orals molt sovint basades directament en l'estàndard oficial. Pel que fa al primer cas, les situacions de diglòssia descrites per Ferguson es caracteritzen, en general, pel fet de no presentar una evolució adaptativa dels vernacles cap a la modalitat estàndard. Aquesta, per tant, és percebuda només com l'apropiada per a les comunicacions escrites i orals molt formals però no pas per a la conversa i la comunicació informal. De fet, tal com ha assenyalat el mateix Ferguson, la característica més fonamental de la seva tipologia de diglòssia és el fet de la distribució *radical* de les funcions, on mai la varietat estàndard no és usada per *cap* grup social per a la comunicació informal quotidiana. Amb la intervenció, doncs, d'aquesta categorització clarament separada de les varietats i de les seves funcions, les modalitats orals no són qüestionades ni pels grups de més alt estatus social i conserven tot el seu prestigi respecte de l'estàndard oficial.

Quant a l'altra característica —la continuïtat que per ara presenten aquestes situacions—, podem preguntar-nos què fa que situacions de distribució jerarquitzada de funcions entre varietats lingüístiques estructuralment no pas properes puguin aparèixer en alguns casos com a molt estables i en d'altres, en canvi, la tendència sigui a l'abandonament de les varietats que ocupen les comunicacions individualitzades i la seva substitució per les de les comunicacions institucionalitzades. Quins podrien ser els factors que determinarien aquests distints resultats —diglòssia (en el sentit de Ferguson) estable *versus* substitució? Més que no pas a les divergències estructurals, hem d'acudir probablement a les representacions cognitives dels parlants respecte de les varietats lingüístiques en presència. Què fa que uns parlants abandonin els seus vernacles i uns altres no? Fixem-nos que no es tracta aquí d'entendre per què *adopten* una varietat sinó per què n'*abandonen* una altra⁹¹.

Les situacions de distribució diglòssica de funcions acostumen a presentar la coexistència de varietats *percebudes* com a pertanyents a una mateixa «llengua». Això pot ser especialment clar en els casos àrab i grec. Usin el que usin la gent, les dues varietats són viscudes com a innegablement àrabs o gregues. No es planteja, doncs, cap problema identitari per raó de l'estàndard —especialment escrit— en difusió. Les varietats resten, com he dit, en distribució complementària —la varietat estàndard mai no és usada en les comunicacions individualitzades orals i les vernaculars mai no ho són en l'escrit i rarament en l'oralitat molt formal. L'estàndard de base escrita és una varietat conscientment adquirida en el sistema escolar corresponent generació rere generació mentre que els vernacles ocupen les funcions familiars i quotidianes i són les primeres varietats adquirides pels individus. No sembla haver-hi, per tant, en principi, lloc per a un conflicte de tipus etnicolingüístic, atès que les varietats no simbolitzen pas aquesta classe d'oposició⁹². Del

91. Adoptem aquí el punt de vista de Lieberman (1981) sobre el fet que les causes del bilingüisme i les de la substitució lingüística poden ser separades i distintes. Assumim, doncs, que «les pressions a favor i en contra de l'adquisició d'una segona llengua són, com a mínim, parcialment diferents de les pressions que intervenen sobre els pares pel que fa a la llengua que usaran per pujar els seus fills» (p. 130).

92. Això no vol dir que no pugui produir-se un conflicte de tipus social a l'entorn de la modalitat estàndard, entre els partidaris de l'allunyada modalitat existent i els d'un nou estàndard més acostat als col·loquials actuals. Alguna cosa d'això hi ha entre les modalitats «katharevousa» i «demotiké» en el cas grec.

contrast entre les varietats no sembla desprendre's per als parlants cap representació negativa que els porti a l'abandonament dels vernacles en favor de l'estàndard en la comunicació informal quotidiana. De fet, pot ser que passi a l'inrevés. Tant en els països àrabs com en el cas grec i, fins i tot, en el del suís-alemany sembla haver-hi mostres de la puixança dels vernacles que, en lloc de recular, augmenten el seus usos o fan evolucionar les varietats formals cap a característiques estructurals dels col·loquials⁹³. En el cas del suís-alemany, l'estàndard fonètic preferit no és el de l'alt alemany —el més corrent a Alemanya— sinó el d'una pronunciació basada en característiques clarament definitòries dels sistemes vernaculars suïssos.

És clar, doncs, que els grups esmentats no semblen atribuir avaluacions negatives a les seves varietats vernaculars que els portin a abandonar-les en la comunicació informal quotidiana —d'altra banda, la més corrent i general per a la gran majoria de la població. Si en els casos grec i àrab la varietat estàndard classicitzant és, així, vista com una varietat pròpia i no pas forastera i sense possibles models d'individus que l'usin en l'oralitat informal, en el cas suís la contrastació amb els possibles models d'usos orals o bé és atenuada per la diglòssia existent també en les zones dialectals sud-alemanyes o bé de la comparació resultant no en conclouen que siguin ells els que hagin de canviar de varietat vernacular habitual. D'una banda hi deu intervenir el fet d'una ideologia proestàndard molt més relaxada en el món germànic que no pas, per exemple, en els casos francès o anglès (vg. Lodge, 1993), i, de l'altra, l'existència d'una autoimatge grupal altament positiva —Suïssa no és pas un país pobre i poc desenvolupat econòmicament— i el fet que l'adopció de l'estàndard alemany general no és pas cap imposició forastera ni fruit d'una situació de minorització política sinó una decisió pròpia —i si ho volguessin, revocable lliurement. Si bé en el cas àrab un factor d'influència podria ser l'absència, encara en molts llocs, d'una alfabetització generalitzada de la població —que fa que encara no tothom pugui plantejar-se parlar en estàndard als fills— en el cas suís això no és pas així i no per això els pares deixen els vernacles per pujar les noves generacions. Aquest tipus de «bidialectalització» —i no pas «bilingüïtzació», si ens atemem a com deu ser viscut el procés per la població i no només a la distància estructural— no sembla portar necessàriament i directament a la substitució.

Aquesta tipologia, per tant, sembla presentar una evolució diferenciada tant de la que es caracteritza per l'evolució estructural cap a un estàndard localment modificat (*drift*) com de la que abandona intergeneracionalment els vernacles i adopta una varietat —també més o menys modificada de l'estàndard— per a les comunicacions individualitzades (*shift*). Paradoxalment, en trobar-se entremig —massa lluny per un simple acostament estructural i massa a prop (encara que sigui cognitivament) per ser definida com a llengua absolutament diferent i contraposada— la situació pot esdevenir força estable durant llargs períodes, si no és que ocorren nous canvis socials que la fan evolucionar cap a altres resultats. Fonamentalment, però, la raó de l'estabilitat d'aquests casos de distribució diglòssica ha de cercar-se en la dimensió política: cap dels casos habitualment analitzats no són situacions de subordinació política com els de les comunitats europees minoritzades. La percepció de de-

93. Vegeu Ferguson (1988).

pendència i, en conseqüència, d'autodenigració, no tenen, doncs, perquè produir-s'hi. Molt probablement no deu ser el simple fet de la bilingüització allò que pot dur a la substitució, sinó el *context* en què té lloc aquesta bilingüització i els significats que s'hi associen.